

บทความวิจัย (Research Article)

การส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองเพื่อความเป็นพลเมืองของนักเรียน: การศึกษาเชิงคุณภาพ จากชั้นเรียนวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทย

HOW TEACHERS FACILITATE CIVIC DISCOURSE TO ENHANCE STUDENTS' CITIZENSHIP: A QUALITATIVE STUDY OF THAI SECONDARY SOCIAL STUDIES CLASSROOMS

Received: April 25, 2020

Revised: June 18, 2020

Accepted: June 23, 2020

กัมปนาท ไชยรัตน์^{1*} สุวิมล ว่องวานิช² และชยุตม์ ภิรย์สมบัติ³
Kampanart Chaiyarat^{1*} Suwimon Wongwanich² and Chayut Piromsombat³

^{1,2,3}คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1 2 3 Faculty of Education, Chulalongkorn University, Bangkok 10330, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: kampanart.c@chula.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีที่ครูสังคมศึกษาใช้ในการอำนวยความสะดวกระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาให้เกิดวาทกรรมพลเมือง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูสังคมศึกษาจำนวน 6 คน บันทึกเสียงและสังเกตพฤติกรรมระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 8 ห้องเรียน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามกรอบการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองของ Habermas ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงวิธีการที่ครูใช้ในการส่งเสริมให้เกิดวาทกรรมพลเมืองที่มีคุณภาพทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) การเข้าถึง ได้แก่ การตั้งคำถามหลักที่เอื้อให้นักเรียนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น และการใช้เทคนิคต่างๆ ในการดึงนักเรียนเข้าสู่การสนทนา 2) ความเท่าเทียม มีการใช้ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาในการสร้างความเท่าเทียมในการอภิปรายในชั้นเรียน 3) การมีเหตุผลและมีวิจารณ์อย่างมีเหตุผล แบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ การกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นเหตุเป็นผล การกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายโดยมีข้อมูลประกอบ และการพัฒนาทักษะในการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน และ 4) การร่วมสร้างข้อสรุป พบว่า ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด แต่ใช้การสรุปในรูปแบบที่แตกต่างออกไป นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อของครูในการสร้างพลเมืองกับการออกแบบการอภิปรายในชั้นเรียนในลักษณะต่างๆ อีกด้วย

คำสำคัญ: วาทกรรมพลเมือง การอภิปรายในชั้นเรียน การสอนสังคมศึกษา มัธยมศึกษา

Abstract

The research aims at analyzing teachers' facilitating methods used during discussions in order to develop civic discourses in secondary social studies classroom. The data were gathered by interviewing 6 social studies teachers with recording audio and observing during classroom discussions in 8 social studies classes. All qualitative data were analyzed in accordance with Habermasian civic discourse framework. The results showed the methods teachers used to promote quality of civic discourses in 4 aspects: 1) Accessibility; teachers asked key questions that encouraged students to participate in the discussion and used various techniques to involve students into the conversation, 2) Equality; both verbal and non-verbal communications were used to promote equality in class discussions, 3) Rationality and Criticality; three patterns were found including encouraging students to express their opinions logically, encouraging students to discuss based on information and developing students' skills in expressing opinions, and 4) Consensus-building; teachers contributed greatly in developing classrooms, with multiple strategies, to reach consensus. In addition, findings also pointed out the relationship between teachers' beliefs in building citizens and how they designed and facilitated classroom discussions.

Keywords: Civic Discourse, Classroom Discussion, Teaching Social Studies, Secondary Education

บทนำ

ความเป็นพลเมือง (Citizenship) เป็นคุณลักษณะที่ทั่วโลกต่างให้การยอมรับว่าเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขและเป็นปัจจัยของความสำเร็จของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ ยังเป็นรากฐานสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ (Thaewanarumitkul, 2008) โดยการจัดการศึกษาเพื่อสร้างเยาวชนให้มีความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Democratic Citizenship Education) มีลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมต่อสังคมทั้งการลงมือปฏิบัติโดยตรง และการแสดงออกถึงความสนใจในเรื่องราวของสังคม ซึ่งห้องเรียนถือเป็นพื้นที่ที่สำคัญและเป็นพื้นที่ปลอดภัยของนักเรียนในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังโต้แย้ง และรับมือกับความคิดเห็นที่แตกต่างแม้ตนจะไม่เห็นด้วย โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง คือ ครูสังคมศึกษา เพราะเป็นผู้ที่ปฏิบัติการสอนในสาระที่เกี่ยวกับการสร้างพลเมืองโดยตรง (Bureau of Academic Affairs and Education Standards, 2010) ครูสังคมศึกษาจึงต้องมีบทบาทเป็นผู้ชี้แนะ สนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในห้องเรียนและโรงเรียน ให้นักเรียนมีข้อมูลข่าวสารที่รอบด้าน ค้นคว้าและเห็นคุณค่าของความหลากหลายในสังคม เรียนรู้และรับมือกับความคิดเห็นที่แตกต่างอย่างมีวิจารณญาณ และลงมือปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมไปกับกิจกรรมของสังคม (Westheimer, 2015; Westheimer & Kahne, 2004)

การอภิปรายถกเถียงในชั้นเรียนมีความสำคัญอย่างมากต่อวิชาสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นพลเมือง เพราะในระหว่างการอภิปรายถกเถียงกันในชั้นเรียน นักเรียนจะได้พัฒนาทั้งองค์ความรู้สังคมศึกษาซึ่งใช้ความรู้

แบบบูรณาการข้ามศาสตร์ ไปพร้อมๆ กับการฝึกการคิดขั้นสูงผ่านกระบวนการแสดงความคิดเห็น (Harris, 2002) และในขณะเดียวกัน หากประเด็นการสนทนามีความเกี่ยวข้องกับสังคมที่อาศัยอยู่ก็จะช่วยกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการสนทนาที่เป็นวาทกรรมพลเมือง (Civic Discourse) ซึ่งเป็นลักษณะของบทสนทนาและพฤติกรรมความเป็นพลเมืองเมื่อมีการสื่อสารระหว่างบุคคลในประเด็นทางสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาค่านิยมประชาธิปไตยให้เกิดแก่ผู้เรียน (Cooper, 2007; Farkas, 2013)

จากแนวคิดทฤษฎีพื้นที่สาธารณะ (Theory Of Public Sphere) ของ Habermas (1989) ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับจากนักสังคมวิทยาว่ามีอิทธิพลต่อความเป็นวาทกรรมพลเมือง โดย Habermas ได้เสนอแนวคิดที่ว่า วาทกรรมพลเมือง (Civic Discourse) เกิดขึ้นในภาวะที่พลเมืองไม่ถูกจำกัดและมีความเสมอภาคกันในการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องราวสาธารณะ วาทกรรมพลเมืองจึงเป็นลักษณะของการใช้ภาษาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสื่อสารระหว่างบุคคลในประเด็นทางการเมือง สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจในปัจจุบัน ผ่านกระบวนการใช้วาทศิลป์หลากหลายรูปแบบทั้งการโต้แย้ง การเล่าเรื่อง และการใช้เหตุผลและผล มีความเข้มข้นและตรงไปตรงมาเพื่อนำไปสู่ประโยชน์สาธารณะ (Farkas, 2013; Habermas, 1989; Panke & Stephens, 2018) ซึ่งถือว่ามีสำคัญอย่างมากต่อสังคมในปัจจุบัน เพราะถึงแม้ว่าจะเป็นการสนทนาที่อาจเกิดการโต้เถียงและโต้แย้งกันได้บ้าง แต่เป็นการสนทนาที่ต้องการทำความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวบนพื้นฐานของการใช้เหตุผลและก่อให้เกิดประโยชน์ตามมา ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้แนวคิดของ Habermas (Farkas, 2010; Farkas, 2013; Habermas, 1989; Michaels et al., 2008) เป็นกรอบหลักของการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) การเข้าถึง (Accessibility) หมายถึง การรวมตัวกันของกลุ่มผู้สนทนาเพื่อเข้ามาพูดคุย อภิปรายหรือโต้แย้งเกี่ยวกับประเด็นของส่วนรวม 2) ความเท่าเทียม (Equality) หมายถึง การที่ผู้ร่วมสนทนาได้รับโอกาสและได้แสดงบทบาทการมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน 3) ความมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ (Rationality And Criticality) หมายถึง มีกระบวนการสื่อสารแบบอภิปรายโต้แย้งกันโดยใช้เหตุผลและอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่เพียงพอ และ 4) ร่วมสร้างข้อสรุป (Consensus-Building) หมายถึง การให้เหตุผลเพิ่มเติมเชื่อมโยงความคิดเห็นของคนก่อนหน้าเข้าสู่สิ่งที่ตนกำลังจะสื่อสารหรือสร้างความคิดเห็นใหม่ เพื่อร่วมกันตัดสินใจหาคำตอบที่ดีที่สุด

ดังนั้น วาทกรรมพลเมืองจึงเป็นได้ทั้งกระบวนการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนพลเมืองและตัวบ่งชี้ถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะนอกจากวาทกรรมพลเมืองจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองโดยตรงผ่านกระบวนการสื่อสาร การวิเคราะห์ลักษณะของวาทกรรมพลเมืองที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนสามารถใช้เป็นสารสนเทศแก่ครูในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างเหมาะสมตามระดับที่เป็นอยู่ของแต่ละบุคคลอีกด้วย (Boyle-Baise & Zevin, 2009) อย่างไรก็ตาม ไม่พบงานวิจัยใดในประเทศไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรมพลเมืองและรูปแบบการสร้างและส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน ผู้วิจัยจึงสนใจว่าครูสังคมศึกษามีแนวทางในการออกแบบอภิปรายในชั้นเรียนและมีกลวิธีใดในการอำนวยความสะดวก (Facilitate) ในระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาให้เกิดวาทกรรมพลเมืองที่มีคุณภาพตามกรอบการวิเคราะห์ทั้ง 4 ด้าน ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้ครูสังคมศึกษาสามารถจัดการอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดเป็นวาทกรรมพลเมืองที่มีคุณภาพซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ทฤษฎีที่ครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาใช้ในการอำนวยความสะดวกระหว่างการอภิปรายเพื่อพัฒนาให้เกิดวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียนตามกรอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างการเข้าถึงการอภิปราย 2) การสร้างความเท่าเทียม 3) การกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ และ 4) การร่วมสร้างข้อสรุป

วิธีดำเนินการวิจัย

ตัวอย่างวิจัยและการเก็บข้อมูลวิจัย

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ครู 6 คน เกี่ยวกับมุมมองในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและได้นำแนวทางสำหรับอภิปรายในชั้นเรียนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปให้ครูทั้ง 6 คน ใช้เป็นแนวทางในการจัดอภิปรายตามวิธีการและความถนัดของแต่ละคน รวม 8 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 2 ครั้ง มีนักเรียนทั้งสิ้น 235 คน โดยครูเป็นผู้นำการอภิปรายที่เป็นการชวนคุยประเด็นในสังคมทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องที่นักเรียนกำลังเรียน ส่วนผู้วิจัยอยู่ด้านหลังเป็นผู้บันทึกเสียงและบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน หลังจากได้รับคำยินยอมจากนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและครู ทั้งนี้ การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยและได้รับการรับรองจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนกลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (COA no. 105/2562)

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของครูสังคมศึกษาที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการอภิปรายในชั้นเรียน

โรงเรียน	ประเภท	ครู (นามสมมติ)	อายุ (ปี)	ประสบการณ์ (ปี)	ห้องที่	จำนวนนักเรียน (คน)
A	สาธิต	ก	29	5	1	33
		ข	35	8	2	35
		ค	26	3	3	15
					4	37
B	เอกชน	ง	25	2	5	17
					6	19
C	รัฐบาล	จ	25	3	7	42
D	รัฐบาล	ฉ	27	4	8	37

เครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยพัฒนาแนวทางในการจัดกิจกรรมการอภิปรายในชั้นเรียน โดยสรุปเป็นหลักการสำคัญ คือ 1) จัดให้บรรยากาศในการอภิปรายเป็นแบบเปิดกว้าง 2) เปิดโอกาสให้บทสนทนาเป็นไปตามพลวัตและทำหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวก และ 3) ประเด็นที่ใช้เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการโต้แย้งได้ เชื่อมโยงกับบริบทนักเรียน เหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียน และไม่มีคำตอบตายตัว (Schuitema et al. 2011; Schuitema et al. 2018)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตชั้นเรียนร่วมกับข้อมูลเสียงบันทึกการอภิปรายจาก 8 ห้องเรียน มาลงรหัสข้อมูลตามแนวคิด Process Coding ของ Saldaña (2013) ดังรายละเอียดในตารางที่ 2 โดยมีผู้ลงรหัสจำนวน 3 คน ทำความเข้าใจเสียงบันทึกและตกลงแนวทางการลงรหัสข้อมูลร่วมกัน แล้วจึงนำรหัสข้อมูลของทั้ง 3 คน มาเปรียบเทียบ และปรับปรุงในส่วนที่เห็นที่ขัดแย้งกัน ผลความสอดคล้องของการลงรหัสข้อมูลด้วยค่าดัชนี Cohen's Kappa เท่ากับ .82 ซึ่งอยู่เกณฑ์ที่มีความสอดคล้องมาก (McHugh, 2012) โดยมีร้อยละความสอดคล้องของข้อมูลเท่ากับ 83.62 จากนั้น ผู้วิจัยจัดประเภทของรหัสข้อมูลและสรุปตามกรอบการวิเคราะห์วาทกรรมพลเมืองของ Habermas ดังนี้

ตาราง 2 การจัดกลุ่มรหัสข้อมูลเป็นหมวดหมู่และสรุปตามทฤษฎีวาทกรรมพลเมือง

กลุ่มของรหัส	รหัสข้อมูล	คำอธิบายรหัสข้อมูล
การเข้าถึง		
การนำเข้าสู่การสนทนา	คำถามสำคัญของการสนทนา	ประเด็นคือหัวข้อที่กำลังจะสนทนา
	วิธีการนำเข้าสู่การสนทนา	พูด เล่าเรื่อง หรือใช้สื่อเพื่อเข้าสู่การอภิปราย
การสร้างความเท่าเทียม		
วิธีการเชิงบวก	กระตุ้นให้นักเรียนตอบ	ใช้วิธีการต่าง ๆ ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น
	ชื่นชมคำตอบนักเรียน	ชมเชยนักเรียนที่ตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็น
	เกลี้ยการสนทนา	ดึงนักเรียนคนอื่น ๆ ให้เข้ามาร่วมในบทสนทนา
วิธีการเชิงลบ	เปลี่ยนการสนทนา	ย้ายการสนทนาจากนักเรียนอีกคนไปยังอีกคน
	ตัดบทการสนทนา	ทำให้การสนทนายกนักเรียนคนนั้น ๆ จบลง
การแสดงความเห็นอย่างมีเหตุผลและอยู่บนข้อมูลที่ถูกต้อง		
การกระตุ้นให้นักเรียน	อธิบายเหตุผลให้นักเรียนฟัง	อธิบายสาเหตุ ที่มา ผลที่เกิดขึ้นของสิ่งต่าง ๆ
แสดงความคิดเห็น	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล	ถามต่อจากคำตอบของนักเรียนเพื่อให้อธิบายเพิ่มเติม
อย่างมีเหตุผล	ใช้วิธีอื่น ๆ กระตุ้นเหตุผล	ใช้วิธีการอื่น ๆ นอกจากการใช้คำถาม
การกระตุ้นให้นักเรียน	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล	ใช้คำพูด คำถาม เพื่อสื่อให้นักเรียนหาข้อมูล
อภิปรายโดยมีข้อมูล	บอกให้นักเรียนสืบค้นข้อมูล	บอกหรือสั่งนักเรียนโดยตรงให้ค้นหาข้อมูลร่วมกัน
ประกอบ	บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน	พูดหรือแสดงข้อเท็จจริงหรือข้อมูลเชิงวิชาการ
การพัฒนาทักษะในการ	โต้กลับนักเรียน	พูดตอบโต้กับนักเรียนด้วยมุมมองที่แตกต่างออกไป
แสดงความคิดเห็นของ	ใช้วิธีการอื่น ๆ พัฒนาทักษะการ	ใช้กลวิธีต่าง ๆ ให้นักเรียนสื่อสารได้ดีขึ้นนอกจากการโต้
นักเรียน	แสดงความคิดเห็น	กลับนักเรียนโดยตรง
การสร้างข้อสรุปในชั้นเรียน		
วิธีการสร้างข้อสรุปในชั้นเรียน	ปรับปรุงคำตอบนักเรียน	ปรับเปลี่ยนเนื้อหาหรือรูปแบบคำตอบของนักเรียน
	สรุปประเด็น	ครูสรุปหรือกระตุ้นให้เกิดการสรุปการอภิปราย
	เชื่อมโยงการอภิปรายสู่นักเรียน	อธิบายความสำคัญและเชื่อมโยงสู่การพัฒนาความเป็นพลเมืองของนักเรียน

ผู้วิจัยรหัสข้อมูลเสียงบันทึกการสนทนาในชั้นเรียนทั้งหมดและวิเคราะห์ลักษณะการสื่อสารได้ตอบและวิธีการต่างที่ครูใช้อำนวยความสะดวกในการอภิปราย ดังตัวอย่างในตาราง 3

ตาราง 3 ส่วนหนึ่งของการอภิปรายในชั้นเรียนของครู ง (นามสมมติ) และการลงรหัสข้อมูล

ผู้พูด	คำพูด	รหัสการวิเคราะห์
ครู	รัฐควรมีแนวทางป้องกันหรือจัดการการแพร่กระจายของโคโรนาไวรัส อย่างไร	คำถามสำคัญของการสนทนา วิธีการนำเข้าสู่การสนทนา
นักเรียน A	เพิ่มการตรวจคนเข้าประเทศค่ะ	กระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูล
ครู	เค้าก็มีการตรวจนะ รู้ยั่วว่าเค้าตรวจกันยังงี้	
นักเรียน A	หนูจำได้ว่ามีวัดอุณหภูมिर่างกาย ที่เดินผ่านเครื่องตรวจค่ะ	
ครู	อืม พวกเราคิดว่าพอมัย	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล
นักเรียน B	ไม่พออาจารย์ ก็ถ้าเค้ากินพารามา ก็ไม่มีไข้ แบบนี้ก็ผ่านดิ	วิธีการนำเข้าสู่การสนทนา
ครู	คนไทยหลายคนก็เฝ้าพอใจเนอะว่าทำไมไม่ปิดประเทศ เรียกร้องให้จัดการ หลายอย่างมาก	
นักเรียน E	มันกระทบต่อเศรษฐกิจ ซึ่งถ้าคิดแบบรัฐบาลก็ต้องเอาเศรษฐกิจก่อน เพราะมันก็มีผลเสียเหมือนกัน	
ครู	แล้วทำไมคิดว่าเราไม่ปิดประเทศไปเลยละ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล
นักเรียน E	เพราะเศรษฐกิจจะแย่ครับ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล
ครู	แล้วทำไมปิดประเทศถึงเศรษฐกิจแย่ละ	
นักเรียน E	ไม่มีนักท่องเที่ยวครับ	
ครู	งั้นนี่เลย มาดูภาพนี้นัก (ครูแสดงภาพสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใน ประเทศไทย)	บอกข้อเท็จจริงแก่นักเรียน
(ระบุไม่ได้)	ตายแน่ ถ้าปิดประเทศ	ใช้คำถามกระตุ้นเหตุผล
ครู	เพราะงั้นการปิดประเทศ หรือการกักกันไม่ให้คนจีนเข้ามา มันจะส่งผลดี หรือแย่มากกว่ากัน	
นักเรียน G	บางทีแบบรัฐบาลทำอะไรมันก็ยังไม่ดีถูกใจไปทุกคนหรอก ถ้าคนเรามันมี อคติมันก็มองว่ารัฐบาลทำไม่ดี ทั้ง ๆ ที่บางทีรัฐบาลอาจจะทำดีแล้ว	
นักเรียน B	แต่ถ้าบางทีรัฐบาลทำไม่ดี ประชาชนก็ต้องมีสิทธิโต้ได้	เชื่อมโยงการอภิปรายสู่นักเรียน
ครู	อาจจะไม่ต้องโต้ แต่หมายถึง เรามีสิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์การทำงาน ของรัฐได้เนอะ	

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะของวาทกรรมพลเมืองที่เป็นการพูดคุยถึงประเด็นทางสังคมรอบตัว มีการใช้กระบวนการทางวาทศิลป์ การโต้แย้ง และหาข้อสรุปร่วมกัน แม้จะเป็นข้อสรุปที่ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยทุกคน ก็ตาม แต่พบการสร้างเงื่อนไขประกอบการสรุปเพื่อให้เป็นที่พอใจของทุกคนในการอภิปราย และยังแสดงให้เห็นถึง

บทบาทของครูในการใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างวาทกรรมพลเมืองที่มีคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการตีความข้างต้นในการวิเคราะห์ลักษณะของการสนทนาทั้งสิ้น 16 สถานการณ์สนทนาจาก 8 ห้องเรียน

ผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์วิธีการที่ครูใช้ในการอำนวยความสะดวกระหว่างการอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อสร้างวาทกรรมพลเมืองทั้ง 4 ด้าน เป็นดังนี้

1. การเข้าถึงการอภิปราย

นักเรียนทุกคนในทุกห้องเรียนได้รับโอกาสในการเข้าถึงการสร้างวาทกรรมพลเมือง โดยเริ่มต้นจากการที่ครูตั้งคำถามสำคัญ (Key Question) ของการสนทนาเพื่อเป็นการเปิดและชักชวนให้นักเรียนเข้ามาอภิปรายร่วมกัน มีลักษณะสำคัญ คือ เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์จริงในสังคมหรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริงกับนักเรียนเป็นฐานในการอภิปราย เช่น สถานการณ์สิ่งแวดล้อมโลก การเลือกตั้งในประเทศไทย เป็นต้น โดยพบว่าลักษณะที่ครูใช้ในการตั้งคำถามมีอยู่ 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) เพื่อเสนอความคิดเห็นในประเด็นที่ตนเองไม่เห็นด้วย ให้นักเรียนนำเสนอมุมมองที่ต่างออกไปจากบรรทัดฐานของนักเรียนหรือขัดแย้งกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน 2) เพื่อเสนอทางออกให้นักเรียนร่วมกันเสนอทางออกหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่อยู่ในบริบทของนักเรียน และ 3) เพื่อตัดสินคุณค่า ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ความสำคัญ ความถูกต้องเหมาะสมของประเด็นในประเด็นหนึ่ง นอกจากนี้ ยังพบว่า ครูผู้สอนมีการใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อสร้างการเข้าถึงการสนทนาในชั้นเรียน ดังนี้

ตาราง 4 เทคนิคที่ครูใช้ในการสร้างการเข้าถึงการสนทนา

เทคนิคเพื่อสร้างการเข้าถึงการสนทนา		ตัวอย่าง
กล่าวนำเข้าสู่การสนทนาโดยตรง	พูดโดยตรงว่ากำลังจะอภิปรายในเรื่องใด	“วันนี้เราจะพาไปตะลุยกับสิ่งที่เรียกว่าเป็นหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง”
เล่าเรื่องเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์นักเรียน	ใช้คำถาม การเล่าเรื่อง เหตุการณ์ ให้นักเรียนดูสื่อต่าง ๆ ก่อนการเชื่อมโยงเข้าสู่การสนทนา	“สมมติว่ามีเหตุการณ์หนึ่งเกิดกับห้องของเรา ก็คือ มีเพื่อนในห้องเพิ่งเดินทางกลับมาจากประเทศจีน”
แสดงความคิดเห็นส่วนตัว	แสดงความคิดเห็นส่วนตัวเพื่อเป็นการเปิดพื้นที่การสนทนา	“ครูก็เล่น (เกม) นะ เล่นบ้างเกมง่าย ๆ แบบชีว ๆ แต่ไม่ถึงกับเป็นเกมออนไลน์ที่ต้องเล่นแบบจริงจัง แล้วพวกเธอเล่นเกมอะไร”
ชี้ความสำคัญของการสนทนา	บอกโดยตรงหรือโดยนัยว่าการสนทนาในครั้งนี้เป็นประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง	“เมื่อวันนี้เราจะได้แนวทางไป ถ้าเวิร์คครูจะได้ช่วยเอาไปบอกอาจารย์เค้าได้”

2. การสร้างความเท่าเทียมในการอภิปราย

ทุกห้องเรียนมีการสร้างบรรยากาศของความเท่าเทียมในชั้นเรียน นักเรียนทุกคนมีสิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็นและไม่พบการปิดกั้นความคิดเห็นของนักเรียนด้วยวิธีการใดๆ โดยครูใช้วิธีการในการส่งเสริมความเท่าเทียมในชั้นเรียนใน 2 ลักษณะ ได้แก่ วัจนภาษา ซึ่งเป็นกลวิธีการสื่อสารโดยใช้คำพูดและน้ำเสียงของครูเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการอภิปราย ดังนี้

ตาราง 5 รูปแบบวัจนภาษาที่ครูใช้ในการสร้างความเท่าเทียมในการอภิปราย

รูปแบบวัจนภาษาที่ครูใช้ในการสร้างความเท่าเทียม		ตัวอย่าง
ทางบวก	กระตุ้นให้นักเรียนตอบด้วยการเรียกชื่อ	“อะ คุณ A ล่ะ ว่าไง”
	ชื่นชมคำตอบของนักเรียน	“ดีมาก น่าสนใจมาก” “ขอบคุณทุกคนที่เสนอแนวทางมาวันนี้ และแลกเปลี่ยนไอเดียกัน”
	ขยายขอบข่ายการสนทนาไปที่นักเรียน	“มีใครรู้สึกอย่างอื่นอีกไหม” “คนอื่นลองเสนอไอเดียเพิ่มเติมหน่อยค่ะ”
ทางลบ	เปลี่ยนการสนทนาจากนักเรียนอีกคนเป็นอีกคน	“อะ ฝั่งนู้นที่ยกมือบ้าง”
	ตัดบท/จบการสนทนา	“เดี๋ยวเรามาคุยกันก่อนนะ”

นอกจากนี้ ครูมีการใช้วัจนภาษา คือ การสื่อสารโดยไม่ใช้ถ้อยคำ เช่น ท่าทาง น้ำเสียง สายตา ซึ่งในทุกห้องเรียนที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล พบว่า ครูมีการเปลี่ยนตำแหน่งการยืนของครูไปรอบๆ เพื่อกระจายความสนใจ เปลี่ยนจากการยืนหน้าชั้นเรียนมาเป็นการนั่งร่วมกับนักเรียน สบตานักเรียนที่ต้องการให้มีบทบาทเพิ่มเติม และผายมือไปยังนักเรียนที่แสดงความสนใจที่จะร่วมเสนอความเห็น

3. การกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายเป็นเหตุเป็นผลและอยู่บนข้อมูลที่ถูกต้อง บทบาทของครูมี 3 รูปแบบหลัก ดังนี้

3.1 การกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นเหตุเป็นผล ถึงแม้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า นักเรียนบางส่วนมีการสื่อสารด้วยคำพูดที่สะท้อนความเป็นเหตุเป็นผลน้อย เช่น การตอบสั้นๆ การแสดงความคิดเห็นที่ไม่มีใจความสำคัญ แต่พบว่าครูมีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนนักเรียนให้แสดงความคิดเห็นผ่านวิธีการสำคัญ 3 ลักษณะ ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 6

ตาราง 6 วิธีการที่ครูใช้ในการกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นเหตุเป็นผล

	วิธีการ	ตัวอย่าง
ใช้คำถามเพื่อกระตุ้น เหตุผล	ถามเพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นมากขึ้น เช่น “นักเรียนคิดว่า...” หรือแสดงเหตุผลมากขึ้น โดยใช้คำถามที่ขึ้นต้นด้วย “ทำไม” “อย่างไร”	“ทำไมเปิดประเทศถึงเศรษฐกิจแย่ละ” “ถ้าในเมื่ออุณหภูมิมันเปลี่ยนทั้งโลกมันจะเป็นยังไงอะที่นี่”
ใช้การอธิบายเหตุผลให้นักเรียนฟัง	อธิบายเหตุผลในเรื่องที่กำลังสนทนากับนักเรียนฟังเป็นตัวอย่าง ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ	“มันก็มีหลายด้านที่เราสามารถเลือกมาปรับใช้กับชีวิตของเราได้เช่น ความมุ่งมั่น หรือการเอาสิ่งที่ดีๆ มาทำให้ตัวเองประสบความสำเร็จ”
ใช้วิธีการบ่งบอกว่าครูกำลังให้ความสำคัญกับผู้พูด	ใช้คำพูดแทรกเบา ๆ ในระหว่างที่นักเรียนกำลังพูดอยู่แต่ไม่ได้เป็นการขัดจังหวะ เพื่อแสดงถึงการกำลังให้ความสนใจกับสิ่งที่นักเรียนกำลังพูด	“อ่า” “อ่อ” “อ่าห๊ะ”

3.2 การกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายโดยมีข้อมูลประกอบ ปรากฏให้เห็นค่อนข้างน้อยมากในการเก็บข้อมูลจากทั้ง 8 ห้องเรียน ทั้งนี้ รูปแบบการกระตุ้นให้นักเรียนมีข้อมูลประกอบการอภิปรายโดยครูพบได้ 3 ลักษณะสำคัญ ดังในตาราง 7

ตาราง 7 วิธีการที่ครูใช้ในการกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายโดยมีข้อมูลประกอบ

	วิธีการ	ตัวอย่าง
บอกให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลโดยตรง	บอกความจำเป็นที่ใช้ข้อมูลในการสนทนาและให้หาข้อมูลนั้นทันที	“งั้นเราหาข้อมูลกันก่อนไหมคะ เพราะก่อนที่นักเรียนพูดถึงประเด็นเพื่อน เราน่าจะต้องรู้จักไวรัสนี้ ก่อนดีไหมคะ”
ใช้คำพูดที่แสดงถึงความจำเป็นของข้อมูล	ใช้คำพูด หรือคำถาม จนทำให้นักเรียนบางส่วนพยายามหาข้อมูลโดยที่ครูไม่ต้องพูดโดยตรง เช่น การทำให้เป็นเรื่องราวน่าตื่นเต้น	“มีใครทราบบ้างคะว่า ไวรัสโคโรน่าคืออะไร” “อ้าวนี้คุณไม่ได้ดูเหรอ ดังมากเลยนะ”
บอกข้อมูลโดยตรงกับนักเรียน	พูดข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือแสดงข้อมูลประกอบการอภิปรายผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วีดิโอ ภาพ ข้อมูลสถิติ	“งั้นนี่เลย มาดูภาพนี้กัน (ครูแสดงภาพสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทย)”

3.3 การพัฒนาทักษะในการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน ในระหว่างการสนทนาในชั้นเรียน ครูได้ การพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่น่าสนใจด้วย เช่น วางบทบาทของตนเองเป็นผู้ที่ อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนรู้สึกว่าได้รับการท้าทายความคิดจากครู นอกจากนี้ยังมีการออกรับหน้า แทนนักเรียนในประเด็นทางการเมืองหรือประเด็นที่ต้องการการตัดสินใจร่วมกันแต่นักเรียนผู้พูดไม่สามารถโต้ตอบกลับ ด้วยเหตุผลที่เหมาะสมได้ ครูจึงมีบทบาทในการแทรกแซงเพื่อไม่ให้เกิดการปะทะกันทางอารมณ์

ตาราง 8 วิธีการที่ครูใช้ในการพัฒนาทักษะการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน

	วิธีการ	ตัวอย่าง
โต้กลับความคิดเห็นของนักเรียน	คัดค้านหรือแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับนักเรียน เพื่อฝึกให้นักเรียนรับมือกับความเห็นที่แตกต่าง และปรับเปลี่ยนวิธีการพูด หรือการ แสดงเหตุผลใหม่อีกครั้ง	“ถ้าเรียนวันเดียวกัน ปัญหา (ที่เสนอมา) ก็ ยังไม่ได้แก้อยู่แล้ว” “แล้วเค้าจะเอาด้านไหนเป็นตัวอย่างให้กับ เยาวชนล่ะ”
	ออกรับหน้าแทนนักเรียนที่มีเพื่อน	“ครูว่าเพื่อนน่าจะหมายถึง.... ใช่ไหม”
	แสดงความคิดเห็นขัดแย้งแต่ไม่สามารถโต้ตอบกลับได้ทันที	“เพื่อนอาจจะต้องการสื่อว่า”

4. การสร้างข้อสรุปร่วมกันในชั้นเรียน (Consensus Building) ข้อมูลจากห้องเรียนทั้ง 8 ห้องในการสนทนา 16 สถานการณ์ พบการสร้างวาทกรรมพลเมืองในมิติของการสร้างข้อสรุปร่วมกันในระดับที่ค่อนข้างน้อย และมักจะเป็นครูที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด โดยมีรายละเอียดในตาราง 9

ตาราง 9 วิธีการที่ครูใช้ในการสร้างข้อสรุปร่วมกันในชั้นเรียน

	วิธีการ	ลักษณะของวิธีการ	ตัวอย่าง
ครูปรับปรุงคำตอบของนักเรียน	ปรับภาษาหรือรูปแบบประโยคที่นักเรียนใช้ให้เข้ากับ	นักเรียน G: “บางทีแบบรัฐบาลทำอะไรมันก็ยังไม่ดีถูกใจไป	ทุกคนหรือ ถ้าคนเราไม่มีอคติมันก็มองว่ารัฐบาลทำไม่ดี
	มโนทัศน์สำคัญของคาบเรียนนั้น	ทั้ง ๆ ที่บางทีรัฐบาลอาจจะทำดีแล้ว”	นักเรียน B: “แต่ถ้าบางทีรัฐบาลทำไม่ดี ประชาชนก็ต้องมีสิทธิ์ด่าได้”
		ครู: “อาจจะไม่ต้องด่า แต่หมายถึง วิจารณ์การทำงานของรัฐได้นะ”	
ครูสรุปประเด็นการสนทนา	สรุปความคิดเห็นแต่ละคนที่เสนอขึ้นมา		“นั่นหลัก ๆ (ที่นักเรียนเสนอมา) คืออยากให้เพื่อนใส่ หน้ากาก ไปโรงพยาบาล แล้วก็อยู่บ้านไปเลย”

วิธีการ	ลักษณะของวิธีการ	ตัวอย่าง
ครูเชื่อมโยงสู่การเป็นพลเมืองดี	เชื่อมโยงข้อสรุปจากการอภิปรายไปสู่การพัฒนา นักเรียนให้มีความเป็นพลเมือง ด้านใดด้านหนึ่ง	“ตัวอย่างที่เราเคยมาเป็น ตัวอย่างที่ดีมากที่สุดที่เราเห็น ว่าเป็นการตัดสินใจ (ผู้อื่น) จากภายนอกและมองแบบมีอคติ มาก ๆ”

การอภิปรายผลการวิจัย

1. บทบาทของครูในการกระตุ้นวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน

ในการอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน ครูมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสนับสนุนความเป็นพลเมืองของนักเรียนผ่านการสร้างวาทกรรมพลเมืองร่วมกัน เพราะพฤติกรรมการแสดงออกถึงความเป็นพลเมืองของนักเรียนได้รับผลโดยตรงจากพฤติกรรมการส่งเสริมของครู ในห้องเรียนที่ครูใช้วิธีการที่กระตุ้นการแสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผลก็ทำให้นักเรียนพัฒนาการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลอย่างได้ลำดับขั้นอย่างมีคุณภาพ ซึ่งคุณภาพของการอภิปรายที่นักเรียนสร้างขึ้นมีความสำคัญอย่างมากต่อทักษะการอธิบายเหตุผล (Schuitema, 2018; Avery et al., 2013) และทักษะสร้างเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน (Schuitema, 2011) นอกจากนี้ การกระตุ้นของครูให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นบ่อยครั้งจะทำให้นักเรียนมีความอดทนอดกลั้นต่อทัศนคติที่แตกต่างและมีค่านิยมความเสมอภาคของมนุษย์ที่เพิ่มขึ้น (Carrasco & Iribarra, 2018; Schuitema, 2009)

ดังนั้น ห้องเรียนวิชาสังคมศึกษาจึงถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเป็นพลเมืองผ่านกระบวนการสนทนาอภิปรายในประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม (Legate, 2018; Vinterek, 2010) โดยที่ครูต้องมีความสามารถในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกอภิปราย (Facilitator) และการจัดการกับความเห็นต่างๆ ที่ถูกเสนอขึ้นในระหว่างสนทนาได้อีกด้วย (Aasebø, 2017; Larson, 2000) ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นแนวทางให้แก่ครูสังคมศึกษาใช้เป็นกลวิธีในการอำนวยความสะดวกอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อให้เกิดวาทกรรมพลเมืองและส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองของนักเรียนให้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม บทบาทสำคัญอย่างหนึ่งของครูที่ขาดหายไปและพบได้น้อยจากการเก็บข้อมูลวิจัย คือ การสรุปและเชื่อมโยงการอภิปรายเข้าสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเป็นพลเมือง โดยผลการจากเก็บข้อมูล พบว่าครูส่วนใหญ่มักจะติดบ่วงการอภิปรายในตอนท้ายและไม่สรุปการอภิปราย สรุปการอภิปรายอย่างรวบรัดด้วยตัวครูเอง หรือนั่นการสรุปประเด็นที่เป็นเนื้อหาสาระของการอภิปราย แต่ไม่เชื่อมโยงการอภิปรายมาเป็นข้อสะท้อนคิดเข้าสู่การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดของความสามารถของครูในการเชื่อมโยงบทเรียนเข้าสู่บริบทชีวิตจริง เพราะในฐานะผู้อำนวยความสะดวกอภิปรายในชั้นเรียน ครูต้องไม่เพียงแต่นำและกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกันเท่านั้น แต่ครูควรให้ความสำคัญมากขึ้นกับการสรุปประเด็นการสนทนา และเชื่อมโยงประเด็นเหล่านั้นเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียนไปด้วย ทั้งนี้ เพราะถ้าหากครูผู้สอนไม่สามารถสรุปประเด็นการสนทนาให้ชัดเจนและเหมาะสม การอภิปรายในครั้งนั้นๆ อาจจะไม่พัฒนาให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้เท่าที่ควรจะเป็น (Lintner, 2018)

2. ความเชื่อเบื้องหลังของครูที่มีอิทธิพลต่อการออกแบบการจัดการจัดอภิปรายและวิธีที่ใช้พัฒนานักเรียนให้มีความเป็นพลเมือง

ผลการวิจัยในครั้งนี้ยืนยันความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งของความเชื่อเบื้องหลังต่อการสร้างพลเมืองของครูที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการออกแบบการจัดการเรียนการสอน การเลือกสื่อ ประเด็นที่ใช้ในการสอน รวมถึงวิธีการในการสื่อสารและการพัฒนาผู้เรียน เนื่องจากกระบวนการสร้างพลเมืองนั้นต้องอาศัยการพัฒนาทั้งความรู้ คุณลักษณะ และทักษะกระบวนการที่สำคัญ (Kuş, 2015; Phipps, 2010) ครูจึงต้องเข้าถึงความเป็นพลเมืองก่อนที่จะสามารถนำมาถ่ายทอดกับผู้เรียนได้ ดังนั้น กระบวนการครูศึกษา (Teacher Education) ตั้งแต่ต้นทางในการผลิตและหล่อหลอมครูจึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลในการสร้างมโนทัศน์ของการสร้างพลเมืองที่ชัดเจน ถูกต้อง และเหมาะสม เพื่อให้บัณฑิตศึกษาครูที่เข้าสู่การศึกษาสามารถพัฒนาเยาวชนในอนาคตให้เป็นพลเมืองได้ในทิศทางที่อยู่กึ่งกลางระหว่างตัวตนของครู ความต้องการของสังคม และความแตกต่างระหว่างผู้เรียน

ยกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากผลการสังเกตชั้นเรียน คือ เมื่อครูเชื่อว่าการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองทำให้เกิดความแตกแยก ดังนั้น ถึงแม้ครูจะพยายามนำเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองไทยเป็นประเด็นสำคัญในการสนทนา แต่พบว่า ไม่พบครูคนใดที่แสดงจุดยืนทางการเมืองของตนเองให้นักเรียนทราบและพยายามที่จะไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นทางการเมืองที่ชัดเจนของตนเอง แต่จะใช้วิธีการและคำพูดที่เป็นกลางและใช้ความเป็น “พวกเรา” กล่าวคือ ให้ทั้งห้องร่วมกันคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับการเมืองเสียมากกว่าจะให้วิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงจุดเด่นจุดอ่อน จึงทำให้นักเรียนส่วนน้อยที่มีความเห็นทางการเมืองแตกต่างจากนักเรียนส่วนใหญ่รู้สึกไม่สะดวกใจที่จะแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างในชั้นเรียน ลักษณะดังกล่าวจะพบในการสนทนาที่เป็นประเด็นทางการเมืองเท่านั้น แต่ในประเด็นอ่อนไหวอื่นๆ เช่น ศาสนา ความเชื่อ พบว่า ครูสามารถนำการอภิปรายให้ดำเนินไปอย่างเสรีและนักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเป็นธรรมชาติ ประเด็นดังกล่าวจึงถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่ความเชื่อเบื้องหลังมีต่อบทบาทของครูในการสร้างบรรยากาศห้องเรียนแบบเปิดกว้าง (Holley & Steiner, 2005; McKee, 2014) ทำให้เกิดเป็นข้อจำกัด คือ ครูไม่สามารถใช้พื้นที่ความเป็นห้องเรียนให้กลายเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการแสดงความคิดเห็นได้ แม้ว่าการสนทนานั้นจะเป็นการสนทนาในชั้นเรียนก็ตาม ดังนั้น ครูจึงควรปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อการสนทนาในชั้นเรียนใหม่ให้ห้องเรียนสังคมศึกษาเป็นห้องเรียนที่มีบรรยากาศเปิดกว้างทางความคิดเห็น เพราะนอกจากจะทำให้นักเรียนเกิดสนใจในการร่วมสนทนาด้วยตัวเองแล้วนั้น (Manganelli et al., 2015) ยังกระตุ้นให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ทางสังคมในระดับสูงขึ้น (Alivernini & Manganelli, 2011) พัฒนามุมมองของตนที่มีต่อสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และมุมมองที่มีต่ออาชีพในอนาคตด้วย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ครูสังคมศึกษาสามารถนำแนวทางการจัดอภิปรายและกลวิธีการอำนวยความสะดวกการอภิปรายในชั้นเรียนไปใช้ได้ในทุกสาระการเรียนรู้ของสังคมศึกษา เนื่องจากธรรมชาติของวิชาเอื้อต่อการอภิปรายในชั้นเรียนในเกือบทุกเนื้อหาการเรียนรู้

2. ครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาต่อยอดในการออกแบบเครื่องมือ นวัตกรรม หรือชุดการอบรมเพื่อพัฒนาให้ครูเกิดทักษะในการส่งเสริมวาทกรรมพลเมืองในชั้นเรียน

3. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรใช้วิธีวิทยาการวิจัยดิจิทัลมาช่วยในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การบันทึกวิดีโอและการใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ เพื่อลดระยะเวลาในการจัดการข้อมูลและเพิ่มความเป็นระบบในการลงรหัสและตรวจสอบข้อมูล

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนการวิจัยแผนงานพัฒนานักจิตศึกษา จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2563

References

- Aasebø, T. S. (2017). Classroom discussions: Possibilities and limitations for democratic classroom practices. *Education Reform Journal*, 2(1), 1-16.
- Alivernini, F., & Manganelli, S. (2011). Is there a relationship between openness in classroom discussion and students' knowledge in civic and citizenship education? *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 3441-3445. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.04.315>
- Avery, P. G., Levy, S. A., & Simmons, A. M. (2013). Deliberating controversial public issues as part of civic education. *The Social Studies*, 104(3), 105–114.
- Boyle-Baise, M., & Zevin, J. (2009). *Young citizens of the world: Teaching elementary social studies through civic engagement*. New York: Routledge.
- Bureau of Academic Affairs and Education Standards. (2010). *Civic education Youth power Citizen power: Citizenship Education*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission. [in Thai]
- Carrasco, D., & Iribarra, D. T. (2018). The role of classroom discussion. In *Teaching tolerance in a globalized world* (pp. 87-101). Springer, Cham.
- Cooper, D. (2007). Is civic discourse still alive? *Museums & Social Issues*, 2(2), 157–163. <https://doi.org/10.1179/msi.2007.2.2.157>
- Farkas, K. R. (2010). Preparing students for active and informed civic discourse. *Teaching English in the Two Year College*, 38(1), 35.
- Farkas, K. R. (2013). Citizen (in) action: The limits of civic discourse in city council meetings. *Critical Discourse Studies*, 10(1), 81–98. <https://doi.org/10.1080/17405904.2012.736702>
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: an inquiry into a category of bourgeois society*. Cambridge, MA: MIT Press.

- Harris, D. E. (2002). Classroom assessment of civic discourse. *Education for democracy: Contexts, curricula, assessments*, 211-232.
- Holley, L. C., & Steiner, S. (2005). Safe space: Student perspectives on classroom environment. *Journal of Social Work Education*, 41(1), 49-64. <https://doi.org/10.5175/JSWE.2005.200300343>
- Kuş, Z. (2015). Science and social studies teachers' beliefs and practices about teaching controversial issues: Certain comparisons. *Journal of Social Science Education*, 84-97.
- Larson, B. E. (2000). Classroom discussion: A method of instruction and a curriculum outcome. *Teaching and Teacher Education*, 16(5-6), 661-677.
- Legate, M. (2018). *Civil discourse in the classroom: Preparing for academic and civic participation* (Master thesis). Lincoln: Graduate College of University of Nebraska Lincoln.
- Lintner, T. (2018). The Controversy over Controversy in the Social Studies Classroom. *SRATE Journal*, 27(1), 14-21.
- McKee, R. J. (2015). Encouraging classroom discussion. *JSSE-Journal of Social Science Education*, 66-73. <https://doi.org/10.4119/jsse-736>
- Manganelli, S., Lucidi, F., & Alivernini, F. (2015). Italian adolescents' civic engagement and open classroom climate: The mediating role of self-efficacy. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 41, 8-18. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2015.07.001>
- McHugh, M. L. (2012). Interrater reliability: The Kappa statistic". *Biochemia Medica*, 22(3), 276-282.
- Michaels, S., O'Connor, C., & Resnick, L. B. (2008). Deliberative discourse idealized and realized: Accountable talk in the classroom and in civic life. *Studies in philosophy and education*, 27(4), 283-297.
- Panke, S., & Stephens, J. (2018). Beyond the echo chamber: Pedagogical tools for civic engagement discourse and reflection. *Educational Technology and Society*, 21(1), 248-263.
- Phipps, S. B. (2010). *High school social studies teachers' beliefs and education for democratic citizenship* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations & Theses database. (UMI No. 3427163)
- Saldaña, J. (2013). *The coding manual for qualitative researchers* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Schuitema, J., Radstake, H., van de Pol, J., & Veugeliers, W. (2018). Guiding classroom discussions for democratic citizenship education. *Educational Studies*, 44(4), 377-407. <https://doi.org/10.1080/03055698.2017.1373629>

- Schuitema, J., Van Boxtel, C., Veugelers, W., & Ten Dam, G. (2011). The quality of student dialogue in citizenship education. *European Journal of Psychology of Education*, 26(1), 85–107.
<https://doi.org/10.1007/s10212-010-0038-1>
- Schuitema, J., Veugelers, W., Rijlaarsdam, G., & ten Dam, G. (2009). Two instructional designs for dialogic citizenship education: An effect study. *British Journal of Educational Psychology*, 79(3), 439-461.
- Thaewananarumitkul, P. (2008). *Civic education*. Bangkok: Nanmeebooks. [in Thai]
- Vinterek, M. (2010). How to live democracy in the classroom. *Education Inquiry*, 1(4), 367-380.
- Westheimer, J. (2015). What kind of citizen?: Educating our children for the common good. New York: Teacher College Press.
- Westheimer, J., & Kahne, J. (2004). Educating the “Good” citizen: Political choices and pedagogical goals. *Political Science & Politics*, 37(2), 241-247. <https://doi.org/10.1017/S1049096504004160>